

Σοφοκλής: Τραχίνιες

Ευάγγελος Β. Τσακνάκης

Φοιτητική Εργασία (ΕΛΠ3175, ΑΠΚΥ)
Δολίχη, 11-2011

Περιεχόμενα:

Εισαγωγή

A. Τα πρόσωπα της τραγωδίας

i. Ο κολοσσιαίος Ηρακλής

ii. Οι μικροί άνθρωποι

B. Η τραγική ιστορία των «μικρών» ανθρώπων της τραγωδίας

i. Δηιάνειρα

ii. Ιόλη

iii. Ύλλος

iv. Λίχας

Επίλογος

Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Στο έργο των Τραχινίων¹ του Σοφοκλή, ο θεατής παρακολουθεί, κυρίως, την ιστορία της Δηιάνειρας, η οποία είναι ένοχη για την αφέλεια και την ευπιστία της, ενώ με το θάνατό της κερδίζει τη συμπάθεια των υπολοίπων χαρακτήρων. Ο Ηρακλής είναι ένοχος για υπέρμετρο εγωισμό και οδηγείται σε φρικτό θάνατο.² Ο «υπέρμετρος» Ηρακλής, λοιπόν, ασκεί δράση σε όλα τα «μικρά» πρόσωπα της τραγωδίας, τόσο στη Δηιάνειρα όσο στην Ιόλη, στον Ύλλο και στον Λίχα. Η τραγική ιστορία των «μικρών» ανθρώπων που λαμβάνουν χώρα στο έργο του Σοφοκλή, σε συνάρτηση με την πτώση του «κολοσσιαίου» Ηρακλή είναι το θέμα που θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία.

A. Τα πρόσωπα της τραγωδίας

i. Ο κολοσσιαίος Ηρακλής

Ο Ηρακλής είναι γιος του Δία και, δεδομένου της θεϊκής σχέσης με τον πατέρα του, συνεπάγεται ότι η θεία πρόνοια θα μεριμνήσει γι' αυτόν που δεν είναι έρμαιο της Τύχης. Ο Χορός, μάλιστα, τονίζει ότι προσμένει από τον Δία αυτή τη μέριμνα για τον Ηρακλή: «Άκου και μένα βασίλισσά μου/ στηρίζου στην ελπίδα πάντα/ ο Ζεус δεν άφησε ποτέ χωρίς στοργή τα τέκνα του»

(137-140). Ωστόσο, στις Τραχίνιες ο Ηρακλής τιμωρείται από τον Δία και η καταστροφή του είναι τραγική.

Ο Ηρακλής των Τραχινίων, λοιπόν, παρ' όλο το άδοξο τέλος του, παρουσιάζεται ο κατ' εξοχήν ήρωας τόσο των Δωριέων όσο και του αρχαιοελληνικού κόσμου. Είναι μόνος χωρίς ρίζες, χωρίς εστία και δεν ανήκει σε καμία κοινότητα. Η σχέσεις του με τις γυναίκες δεν είναι πραγματικά ανθρώπινες αλλά σαρκικές με σκοπό την απόλαυση και την τεκνοποίηση.³ Αν και στην τραγωδία δεν υπάρχει ένδειξη ότι ο Ηρακλής αποθεώνεται μετά το θάνατό του, η αποθέωσή του, όμως, αναφέρεται εμμέσως με την καύση του στην κορυφή της Οίτης.⁴ Εξάλλου, η ίδια καταστροφή του Ηρακλή πρέπει να αποδοθεί στον Δία⁵ και όπως αναφέρει ο Ύλλος στο τέλος του έργου «στον κόσμο τίποτα δεν γίνεται/ που να μην είναι Ζεус» (1274-5).

Ο Σοφοκλής παρουσιάζει στο ακροατήριο τον Ηρακλή ως απωθητικό. Όμως η Δηιάνειρα, ο Ύλλος και ο Χορός τον έβλεπαν σαν ένα μεγάλο και ενάρετο άνδρα που πέτυχε σπουδαία κατορθώματα, φέροντας εις πέρας μια σειρά από άθλους και απαλλάσσοντας τον κόσμο από καταστροφικά τέρατα⁶. Ο Ηρακλής, λοιπόν, κατατάσσεται στους μεγάλους χαρακτήρες του έργου, καθώς η δράση του δημιουργεί καταστάσεις και δεδομένα βάσει των οποίων οι υπόλοιποι χαρακτήρες πρέπει να αντιδράσουν είτε λιγότερο είτε περισσότερο.

ii. Οι μικροί άνθρωποι

Ο κολοσσιαίος Ηρακλής ασκεί έντονη επίδραση σε όλα τα πρόσωπα της τραγωδίας. Η γυναίκα του, η Δηιάνειρα, μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μικρός» άνθρωπος, κυρίως, επειδή είναι θύμα των παθών της. Σε αντίθεση με τον Ηρακλή, η Δηιάνειρα φέρει ανθρώπινα χαρακτηριστικά όπως ανησυχία για τον άνδρα της, ενδιαφέρον για την εμφάνισή της, αγάπη, θυμό, λύπη και συγχώρεση. Η ζήλια και η ανασφάλειά της την ώθησαν σε ενέργειες οι οποίες αποδείχθηκαν καταστροφικές τόσο για το σύζυγό της όσο και για την ίδια. Επιπλέον, η θέση της Δηιάνειρας ως γυναίκα σε έναν άκρως πατριαρχικό οίκο, στον οποίο το αρσενικό έχει τον πρώτο και τελευταίο λόγο, την καθιστά αυτομάτως υποδεέστερη. Όμως, η Δηιάνειρα είναι κεντρικό πρόσωπο της τραγωδίας και εξαιτίας αυτής, μάλιστα, πεθαίνει ο Ηρακλής. Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι «μικρότερη» από τον Ηρακλή, αλλά πολύ «μεγαλύτερη» από τα άλλα πρόσωπα, δεδομένου ότι επηρεάζεται από τη δράση του συζύγου της, ενώ η αντίδρασή της είναι καθοριστική στην εξέλιξη του έργου.

¹ Η μετάφραση των Τραχινίων, η οποία χρησιμοποιείται στην παρούσα μελέτη, είναι του Κ.Χ. Μύρη. Το έργο των Τραχινίων τοποθετείται πιθανόν στο 438 π.Χ. Βλ. Μύρης (2003).

² Πουλής (2003), σ. 220.

³ Winnigton – Ingram (1999), σ. 419.

⁴ Γιόση (1996), σ. 102.

⁵ Winnigton – Ingram (1999), σ. 114.

⁶ Ό.π. σ. 128.

Η Ιόλη χαρακτηρίζεται από τη «μικρότητά» της, καθώς δεν μπορεί να αντιδράσει και η ομορφιά της την καθιστά αιχμάλωτη στον οίκο του Ηρακλή. Ο γιος του Ηρακλή, ο Ύλλος, καλείται να δεχθεί ακόμη περισσότερο παθητικά τη δράση του πατέρα του. Είναι «μικρός» γιατί είναι υποχρεωμένος να υπακούσει -και υπακούει- στις διαταγές του πατέρα του όσο αποτροπιαστικές κι αν είναι αυτές. Η «μικρότητα» του Λίχα, επίσης, είναι εμφανής, καθώς, ως κοινός θνητός, επαγγέλλεται τον απεσταλμένο του Ηρακλή. Το δε τέλος του είναι φρικτό και άδικο -θα μπορούσαμε να πούμε- δεδομένου ότι μετέφερε εν αγνοία του το θανατηφόρο δώρο στον Ηρακλή.

Επιπλέον, η τραγικότητα των «μικρών» ηρώων γίνεται πιο έντονη, όταν με τη σειρά τους μαθαίνουν πολύ αργά την πραγματική αλήθεια για την κατάστασή τους. Η Δηιάνειρα ανακαλύπτει ότι το υποτιθέμενο ερωτικό φίλτρο είναι δηλητήριο που θα σκοτώσει τον Ηρακλή, ο Ύλλος έχει κατηγορήσει άδικα τη μητέρα του και ο Λίχας ανακαλύπτει πως αντί για δώρο φέρει δηλητήριο στον Ηρακλή⁷.

B. Η τραγική ιστορία των «μικρών» ανθρώπων της τραγωδίας

ι. Δηιάνειρα

Ο Σοφοκλής σκιαγράφησε το χαρακτήρα της Δηιάνειρας βάσει των υπάρχουσών πηγών εκείνης της περιόδου, καθώς και με τρόπο που να καθιστά οικείο και γνωστό το πρόσωπό της στο αθηναϊκό κοινό της τραγωδίας. Η Δηιάνειρα, λοιπόν, καταγόταν από τις Αμαζόνες, οι οποίες αντέδρασαν στην ανδρική κυριαρχία τόσο της κοινωνίας όσο και της οικογένειας. Οι βασικοί άξονες της πατριαρχικής κοινωνίας είναι ο άνδρας – πολεμιστής και ο θεσμός του γάμου. Η κοινωνία των Αμαζόνων περιλαμβάνει τους άξονες της γυναίκας – πολεμιστή και την άρνηση του γάμου.⁸ Για την αμαζονική φύση της Δηιάνειρας ο γάμος της είναι καταστροφικός, ενώ στο πρόσωπό της διαγράφεται ακόμη ένα στοιχείο των Αμαζόνων: ο έρωτας. Η Δηιάνειρα παρουσιάζεται ως παρθένος, ως αντικείμενο του πόθου και ως υποκείμενο του πόθου.⁹ Η υποταγή της στον Ηρακλή της δίνει μεγάλη τραγικότητα και συγκαταλέγεται στους «μικρούς» ανθρώπους της τραγωδίας.

Πριν αρχίσει η τραγωδία της Δηιάνειρας στις Τραχίνιες, η ηρωίδα αφηγείται τη δυστυχία της ζωής της καθώς αναφέρει ότι θα παντρευόταν με τον Αχελώο αν δεν την έσωζε ο Ηρακλής (9-21). Στη συνέχεια αναφέρει πως δεν τολμούσε να κοιτάξει τη μάχη (21-5), ενώ δέχεται παθητικά την απουσία του Ηρακλή και τον

αναζητά μονάχα όταν της το προτείνει η Τροφός.¹⁰ Αναφέρεται δε στο φόβο που ένιωσε στην προοπτική του γάμου της με το Αχελώο.¹¹ Ο Χορός, στους στίχους 503-530, περιγράφει το μυθικό σκηνικό της μονομαχίας μεταξύ του Αχελώου και του Ηρακλή για τη διεκδίκηση της Δηιάνειρας, η οποία κατακλύζεται από φόβο για το κάλλος της που μπορεί να γίνει η συμφορά της.¹² Έτσι, η Δηιάνειρα διακατέχεται έντονα από το στοιχείο του φόβου και της παθητικότητας σε συνάρτηση με την ομορφιά της. Έτσι, η ιστορία της καθίσταται ακόμη πιο τραγική. Επίσης, η ίδια άποψη ενισχύεται και από την αφήγηση της ηρωίδας του περιστατικού με τον Κένταυρο Νέσσο, ο οποίος επιχείρησε να τη βιάσει και τον σκότωσε ο Ηρακλής: «Όταν, μετά το γάμο μου, συνόδευα νεόνυμφη/ με τα προικιά του Ηρακλή, με φόρτωσε στον ώμο του/ καταμεσής στον ποταμό, δοκίμασε να με χαιδέψει/ πονηρά. Έβαλα δυνατές φωνές./ Στέφεται ο γιος του Διός, τον βλέπει/ και βέλος φτερωτό του ρίχνει» (563-8).

Κατά την απουσία του Ηρακλή, ο Χορός περιγράφει τον πόνο της Δηιάνειρας (103), ενώ, παράλληλα, την παρηγορεί λέγοντας ότι «αιώνια δεν είναι/ ούτε της νύχτας η αστροφεγγιά/ ούτε τα πλούτη ούτε της μοίρας οι συμφορές» (132-4). Όταν η Δηιάνειρα μαθαίνει για την ύπαρξη της Ιόλης στον οίκο της, ως ερωμένη του άνδρα της, σχοινοβατεί μεταξύ θυμού και συγχώρεσης, δεδομένου ότι θυμώνει όταν αναφέρει: «Αλίμονό μου, η δύστυχη. Κακό με βρήκε./ Κάτω απ' τη στέγη του σπιτιού κρυφό καημό/ φιλοξενώ. Δεν ήταν χωρίς όνομα/ όπως επίμονα εκείνος που την έφερε ορκιζόταν./ Όνομα και γενιά λαμπρά/ πατέρας της ο Εύρυτος. Ιόλη τη φωνάζουν» (375-9). Συγχωρεί, ωστόσο, τον Ηρακλή και την Ιόλη: «Θα 'μαι τρελή τον άντρα μου να βλέπω/ να ψήνεται στον πυρετό του έρωτα και να τον ψέγω/ ούτε το κορίτσι αυτό κατηγορώ/ ό, τι κι αν κάνει δεν με ταπεινώνει» (445-8). Η Δηιάνειρα είναι αποφασισμένη να μην εξοργιστεί με το σύζυγό της, ο οποίος ερωτεύτηκε την Ιόλη: «Ο Ηρακλής, που τον λέμε/ καλό και πιστό, τέτοιο μου στέλνει δώρο,/ γιατί πολύν καιρό του φύλαγα το σπιτικό του./ Δεν έμαθα να του θυμώνω/ και την αρρώστια του κατανοώ» (540-4).

Η Δηιάνειρα θέλει, λοιπόν, να είναι τέλεια σύζυγος και σοφή θνητή, ενώ εσωτερικά συγκρούεται με την ανησυχία της ότι θα παραμεριστεί από τον Ηρακλή με την αντίληψή της για τα ανθρώπινα όρια.¹³ Έτσι, κατακλυσμένη από το πάθος της αποφασίζει να στείλει στον άνδρα της, μέσω του Λίχα, δώρο ένα χιτώνα ποτισμένο με το αίμα του Κένταυρου Νέσσου, ως μαγικό φίλτρο για να την ερωτευτεί ξανά: «Αυτό να πάς στον άντρα μου το δώρο των χεριών μου/ χιτώνα αραχνούφαντο κρουστό» (602-3). Η Δηιάνειρα, όμως,

⁷ Easterling (1996), σ. 21.

⁸ Γιόση (1996), σ.σ. 109-10.

⁹ Ο.π. σ. 114.

¹⁰ Πουλής (2003), σ. 222.

¹¹ Γιόση (1996), σ. 91.

¹² Ο.π. σ. 92.

¹³ Scodel (2010), σ. 332.

υπέπεσε θύμα εξαπάτησης του Κένταυρου, ο οποίος σκόπευε να εκδικηθεί τον Ηρακλή για το θάνατό του. Η ηρωίδα σ' αυτό το σημείο παρουσιάζεται ως τραγική σύζυγος που άθελά της θα σκοτώσει τον άνδρα της εξυπηρετώντας τα συμφέροντα του νεκρού Νέσσο.

Στο ακροατήριο η ηρωίδα φαντάζει ως το μεγαλύτερο θύμα των παθών της και η λύπη γι' αυτή αποκορυφώνεται με την αυτοκτονία της όπως τη διηγείται η Τροφός. Πριν μαχαιρωθεί η Δηιάνειρα αποχαιρέτησε το κρεβάτι της με τα εξής λόγια: «Κοιτώνα νυφική κι ερωτικό κρεβάτι/ σας αποχαιρετώ. Δε θα πλαγιάσω πια/ να κοιμηθώ σ' αυτή την κλίνη» (920-2). Και συνεχίζοντας η Τροφός αναφέρει ότι: «Ωσπου να 'ρθουμε τρέχοντας ξανά,/ τη βλέπουμε με δίκωπο μαχαίρι στην πλευρά,/ μπηγμένο μες στα σπλάχνα της ως το συκώτι» (929-31).

Ο Χορός αποκαλεί δύστυχη την Δηιάνειρα όταν έχει ήδη αυτοκτονήσει (877) και η τραγική ιστορία της επισφραγίζεται με τα λόγια της Τροφούς πριν ακόμη περιγράψει λεπτομερώς την αυτοκτονία: «Αν ήσουν πλάι της και κοίταζες/ τι τόλμησε, βαθιά θα τη λυπόσουν» (898-9). Ο Χορός συνεχίζει αναφέροντας πως: «Δύο συμφορές, ποια πρώτη/ να θρηνήσω; Ποια δεύτερη;/ και ποια να ξεχωρίσω, η δόλια» (947-9). Προφανώς, ο Χορός εννοεί ότι τόσο ο Ηρακλής όσο και η Δηιάνειρα είναι θύματα¹⁴, δεδομένου ότι ακολουθεί και ο θάνατος του «μεγάλου» ήρωα.

Κατά μία έννοια, λοιπόν, η τραγωδία της Δηιάνειρας απορρέει από την τραγωδία του Ηρακλή, αλλά ο ρόλος της στη σκηνή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δευτερεύων, δεδομένου ότι είναι παρούσα επί σκηνής για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Επιπλέον, η αυτοκτονία της περιγράφεται επί μακρόν μετά την απουσία της από τη σκηνή.¹⁵ Ακόμη και στην παρούσα μελέτη, δεν μπορεί κανείς να ασχοληθεί λιγότερο με το ρόλο της Δηιάνειρας από το ρόλο οποιουδήποτε άλλου ήρωα.

ii. Ιόλη

Η Ιόλη είναι η γυναίκα εκείνη, η οποία είναι δυστυχισμένη λόγω της ομορφιάς της, όπως δυστυχισμένη ήταν και η Δηιάνειρα για τον ίδιο λόγο πριν από το γάμο της με τον Ηρακλή. Σε αντίθεση με την ομορφιά της Δηιάνειρας, η οποία ανήκει στο παρελθόν, η ομορφιά της Ιόλης είναι η αιτία της άλωσης της Οιχαλίας.¹⁶ Η Δηιάνειρα αναφέρει για την Ιόλη: «Την είδα, τη σπλαχνίστηκα, την πόνεσα/ είπα πως την κατέστρεψε η ομορφιά της/ χωρίς να θέλει η δύστυχη ερήμαξε/ και δούλωσε την πατρική της χώρα» (464-7). Η παρελθούσα γοητεία και αίγλη της Δηιάνειρας, λοιπόν, μεταβιβάζεται στη ζωντανή

ομορφιά και νιότη της Ιόλης¹⁷ με καταστροφικές συνέπειες. Η Ιόλη συνδέεται, επίσης, με τη Δηιάνειρα λόγω του κοινού τους φύλου, καθώς και του όμοιου ερωτικού μαγνητισμού που προκαλούν στα αρσενικά πρόσωπα της τραγωδίας, είτε αυτά είναι άνθρωποι ή ημίθεοι, όπως ο Ηρακλής, είτε είναι ζώα, όπως ο Νέσσος ή ο Αχελώος.¹⁸

Η δυστυχία της Ιόλης απορρέει από το γεγονός ότι ο Ηρακλής την κέρδισε ως λάφυρο και τη χρησιμοποιεί ως δούλα, ενώ, παράλληλα, η Ιόλη δεν απολαμβάνει τα προνόμια της νομίμου συζύγου του. Στο πρόσωπο της Ιόλης, επίσης, αντανάκλαται η δυστυχία όλων των γυναικών που είναι δούλες του Ηρακλή. Αναφέρει χαρακτηριστικά η Δηιάνειρα: «Με πλημμυρίζει φίλες μου, οίκτος δεινός/ να βλέπω αυτές τις άμοιρες στην ξένη γη/ ξεσπιτωμένες κι ορφανές και σκλάβες./ Γεννήθηκαν ελεύθερες από γονείς ελεύθερους/ και τώρα το πικρό ψωμί θα τρώνε της δουλείας (298-302).

Η Ιόλη είναι μια παθητική μορφή στο έργο, όμως ο σεξουαλικός μαγνητισμός που εκπέμπει προς το αρσενικό, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την τροπή της υπόθεσης.¹⁹ Έτσι, η Ιόλη αποτελεί το «μήλο της έριδος» σε όλη την υπόθεση και είναι αποκλειστικά έρμαιο του Ηρακλή. Όταν ο ήρωας πεθαίνει απαιτεί από το γιο του Ύλλο να την παντρευτεί: «όταν πεθάνω, αν θέλεις να τιμάς τη μνήμη μου,/ αν θέλεις να τιμάς τους όρκους που μου έδωσες,/ παρ' τη γυναίκα σου και μη με παρακούσεις./ Μαζί μου πλάγιασε. Άλλος κανείς ποτέ,/ μονάχα εσύ γυναίκα σου/ θα πρέπει να την πάρεις» (1223-7). Η Ιόλη παρουσιάζεται σαν ένα πανέμορφο άβουλο ον ή σαν ένα ωραίο «άψυχο αντικείμενο», αφού δεν πραγματοποιεί καμία δράση στην τραγωδία. Ωστόσο, η ομορφιά της και ο έρωτας του Ηρακλή γ' αυτήν είναι συνάμα παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά στην εξέλιξη του έργου.

iii. Ύλλος

Ο γιος του Ηρακλή, ο Ύλλος, είναι ακόμη ένα τραγικό πρόσωπο των Τραχινίων. Η πλέον δραματική του είσοδος στην τραγωδία εντοπίζεται στους στίχους 733-736 όταν αναγγέλλει το θάνατο του πατέρα του στην Δηιάνειρα, αποδίδοντάς της, παράλληλα, την ευθύνη: «Αν διάλεγα, μητέρα, θα ήθελα να 'χει συμβεί/ ένα απ' τα τρία, να 'χεις πεθάνει ή να 'σουν ζωντανή/ κι άλλο παιδί μητέρα να σε φώναζε ή να 'χες/ αλλάξει τα μυαλά σου μ' άλλα καλύτερα μυαλά.

Μετά την αυτοκτονία της Δηιάνειρας, ο Ύλλος τη βρήκε νεκρή και η Τροφός μας πληροφορεί ότι: «Την είδε ο γιος της κι έσυρε βαρύ το μοιρολόι/ κατάλαβε πως ο θυμός του την παρώθησε/ στην πράξη, γιατί έμαθε

¹⁴ Πουλής (2003), σ. 242.

¹⁵ Winnigton – Ingram (1999), σ. 115.

¹⁶ Πουλής (2003), σ. 222.

¹⁷ Ο.π. σ. 223.

¹⁸ Βλ. Πετρίδης (2011).

¹⁹ Βλ. Πετρίδης (2011).

πολύ αργά (ο δόλιος) απ' τους/ ανθρώπους/ του σπιτιού, πως (τη μητέρα του) τη γέλασεν ο κένταυρος (932-6). Έτσι, λοιπόν, ο Ύλλος, ως επιπόλαιος, προκαλεί τον οίκτο του ακροατηρίου, αφού φέρει μερίδιο ευθύνης τόσο για την αυτοκτονία της μητέρας του όσο και για τη δική του δυστυχία.

Στη συνέχεια, ο Ύλλος έρχεται αντιμέτωπος με το θάνατο του πατέρα του. Αναφέρει στους στίχους 982-3: «Αβάσταχτο βάρος σηκώνω/ και δεν αντέχει ο νους, θα τρελαθώ». Η τραγικότητα του Ύλλου επισφραγίζεται με τις δύο επιθυμίες – διαταγές του Ηρακλή που ακολουθούν στο έργο. Η πρώτη είναι να μεταφέρει τον Ηρακλή στο όρος Οίτη, προκειμένου να τον κάψει και η δεύτερη είναι ο Ύλλος να παντρευτεί την ερωμένη του Ηρακλή, την Ιόλη. Η επιβολή της επιθυμίας του Ηρακλή στον γιο του, σχετικά με την καύση του, σύμφωνα με την αρχαία ελληνική θρησκεία, αποτελεί «θρησκευτική μόλυνση» για τον Ύλλο επισύροντας εναντίον του τη θεϊκή τιμωρία.²⁰ Ο δε Σοφοκλής, μέσω της δραματικής σκηνής, κατά την οποία ο Ηρακλής ζητά από το γιο του να ανάψει την πυρά, επιτυγχάνει τον αποτροπιασμό του Ύλλου, προκαλώντας αντίδραση στη βία που του ασκεί ο Ηρακλής.²¹ Η επιβολή του γάμου του Ύλλου με την Ιόλη στα μάτια του πρώτου αποτελεί έσχατη φρίκη.²² Ο Ύλλος υπακούει, ωστόσο, και στις δύο εντολές του πατέρα του, συμβιβασόμενος μόνο να μην ανάψει τη φωτιά με το δικό του χέρι, έχοντας όμως φροντίσει για τα υπόλοιπα.

Ο Ύλλος, λοιπόν, εύλογα ζητάει από τους ανθρώπους να τον συγχωρήσουν γι' αυτό που πρόκειται να κάνει, αλλά οι φυσικοί και ηθικοί νόμοι του σύμπαντος δεν μπορούν να «συγχωρήσουν» παρά μόνο αν ο ήρωας που τους διατάραξε οδηγηθεί στην συντριβή.²³ Ο Ύλλος όμως εκφράζει τον αποτροπιασμό του για τους νόμους αυτούς της συμπαντικής τάξης: «Όμως την απονία κοιτάχτε των θεών/ ξέρετε πια τα φριχτά γεγονότα./ Μας γέννησαν θεοί και τους φωνάζουμε πατέρες/ εκείνοι μας κοιτούν μακάριοι να πάσχουμε» (1266-9).

Η πικρία, όμως, που ένιωσε ο Ύλλος χάνοντας τους γονείς του με φρικτό τρόπο είναι δεδομένη και δεν εκπλήσσει το ακροατήριο. Αποδεικνύεται δε, η σκληρότητα του πατέρα Διός προς τον γιό του, τον Ηρακλή, αμελώντας να του προσφέρει βοήθεια.²⁴

iv. Λίχας

Ακόμη ένα τραγικό πρόσωπο, μικρότερης σημασίας είναι ο Λίχας. Είναι εκείνος που γνώριζε την αλήθεια για τον έρωτα του Ηρακλή με την Ιόλη, ενώ για το καλό

της Δηϊάνειρας δεν της αποκάλυψε αμέσως την αλήθεια. Στους στίχους 476-7, ο Λίχας παραδέχεται, τελικά, πως «ο Ηρακλής ποθοπλαντάζει για την κόρη,/ για χάρη της της Οιχαλίας κούρσεψε τη γή». Από εκείνο το σημείο ξεκινάει και το δράμα του Λίχα, καθώς η Δηϊάνειρα ετοιμάζεται να στείλει μέσω αυτού το φονικό δώρο στον Ηρακλή.

Ο Σοφοκλής επαναφέρει στο ακροατήριο το πρόσωπο του Λίχα μέσα από τα λόγια του Ύλλου στη μητέρα του, καθώς περιγράφει την αφετηρία της καταστροφής του Ηρακλή: «Τότε ήταν που φώναξε τον δύστυχο τον Λίχα,/ αμέτοχο στην κακουργία σου, και τον ρωτούσε/ πώς έφερε σ' αυτόν τέτοια στολή παγίδα./ Κι αυτός ο δύσμοιρος είπε πως τίποτα δεν ήξερε/ πως συ τον έστειλνες να φέρει το δικό σου δώρο./ Μόλις εκείνος τ' άκουσε, σπαράζοντας αφόρητα,/ καθώς από τα σπλάχνα του βαθιά ο πόνος ξεκινούσε,/ τον άρπαξε απ' το πόδι σφίγγοντας τον αστράγαλο/ και σε μια πέτρα του γιαλού τον τίναξε με βία./ Άνοιξε το κρανίο του, σκορπίσαν γύρω τα μυαλά,/ γέμισεν αίμα και μυαλά η κόμη του η λευκή./ Έσυρεν ο λαός φωνή μεγάλη, θρήνησε/ και για τον άρρωστο και για τον πεθαμένο» (772-782).

Έτσι, λοιπόν, ο Λίχας αποτελεί ακόμη έναν χαρακτήρα των Τραχινίων, του οποίου η τραγικότητα απορρέει από την πτώση του Ηρακλή.

Επίλογος

Ο Ηρακλής κατατάσσεται στους μεγάλους χαρακτήρες του έργου, καθώς η δράση του ορίζει το πεδίο των εξελίξεων στην τραγωδία. Οι υπόλοιποι ήρωες του έργου, είτε αντιδρούν είτε όχι, μπορούν να χαρακτηρισθούν ως «μικροί» άνθρωποι.

Η τραγικότητα της ιστορίας του καθενός σχετίζεται με την πτώση του «κολοσσιαίου» Ηρακλή. Ο Λίχας, ως ένας απλός απεσταλμένος του «μεγάλου» ήρωα, αν και αθώος, πλήρωσε με τη ζωή του το πάθος του Ηρακλή για την Ιόλη και το δόλο της Δηϊάνειρας. Ο Ύλλος αναγκάστηκε να είναι εκείνος που θα επιμεληθεί την καύση του πατέρα του, ενώ αναγκάστηκε να παντρευτεί και την πρώην ερωμένη του Ηρακλή. Οι τύψεις για το θάνατο της μητέρας του θα τον βασανίζουν, καθώς θεώρησε πως τα σκληρά λόγια προς τη μητέρα του οδήγησαν τη Δηϊάνειρα στο θάνατο.

Η Ιόλη είναι θύμα του κάλλους της και, εξ αιτίας αυτού, υποτάσσεται ολοκληρωτικά στον Ηρακλή, ενώ, στην συνέχεια, την «κληρονομεί» ο Ύλλος. Η ζωή της Δηϊάνειρας περιγράφεται δραματική και ο θάνατός της τραγικός. Είναι, ωστόσο, η ηρωίδα εκείνη που ανταποδίδει, ως ένα βαθμό, τη δράση του Ηρακλή και χάρη σ' αυτήν καταστρέφεται ο «μεγάλος» ήρωας, ο Ηρακλής.

²⁰ Ο.π.

²¹ Βλ Πετρίδης (2011).

²² Easterling (1996), σ. 25.

²³ Kitto (1989), σ. 26.

²⁴ Winnigton – Ingram (1999), σ.114.

Βιβλιογραφία

Easterling, P. E. 1996. *Σοφοκλέους Τραχίνιαι. Εισαγωγή – Σχόλια*. μτφ. Φαναράς, Π. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.

Kitto, H. D. F. 1989. *Η αρχαία ελληνική τραγωδία*. μτφ. Λ. Ζενάκος. Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.

Scodel, R. 2010. «Η τραγωδία του Σοφοκλή». Στο: J. Gregory (επιμ.). *Όψεις και Θέματα της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας. 31 Εισαγωγικά Δοκίμια*. μτφ. επιμ. Δ. Ιακώβ, Αθήνα: Παπαδήμας, σ.σ. 320-345.

Winnigton – Ingram, R. P. 1999. *Σοφοκλής, Ερμηνευτική προσέγγιση*. Μτφ. Πετρόπουλος, Ν. Φαράκλας, Χ. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.

Γιόση, Μ. Ι. 1996. *Μύθος και Λόγος στον Σοφοκλή*. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.

Μύρης, Κ. 2003. *Σοφοκλέους Τραχίνιαι*. Αθήνα: Πατάκη.

Πουλής, Κ. 2003. *Χαρακτήρες και Θέματα στον Σοφοκλή*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Πετρίδης, Α. Κ. 2011. *Επαναληπτικό Σεμινάριο για τον Σοφοκλή και τις Τραχίνιες*. Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου: E-class, ΕΛΠ 31 (Αρχαίο Ελληνικό Θέατρο). Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 2-1-2012.